

Kuva: Tehtäväala maakunnan suunnittelu ja maakuntakaava osana laajemmin määriteltyä maakunnan suunnittelua

MAAKUNNAN SUUNNITTELU

Tässä taustamuistiossa kuvataan kansilehdessä olevan kuvan oranssilla ympäröidyllä osalla oleva osuus maakunnan suunnittelusta ja Päijät-Hämeen liiton aluesuunnittelun ja tutkimuksen ryhmän tehtävistä, jotka on määritelty laissa alueiden kehittämisestä (§ 6). Nämä tehtävät muodostavat toisiinsa henkilöiden ja osatehtävien kautta kytkeytyvän osan maakunnan suunnittelua.

Maakunnan suunnittelun tehtävät on määritelty kahdessa laissa. Maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) 25 §: ”Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma. Alueellisesta kehittämisohjelmasta säädetään erikseen.”

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa.

Maakuntasuunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys.

Vastaavasti laissa alueiden kehittämisestä 6.§: ” Maakunnan suunnitteluun kuuluvat maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 25 §:ssä tarkoitettu maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava sekä maakunnan kehittämisen lähivuosien tavoitteet osoittava maakuntaohjelma. Maakuntakaavasta säädetään erikseen.”

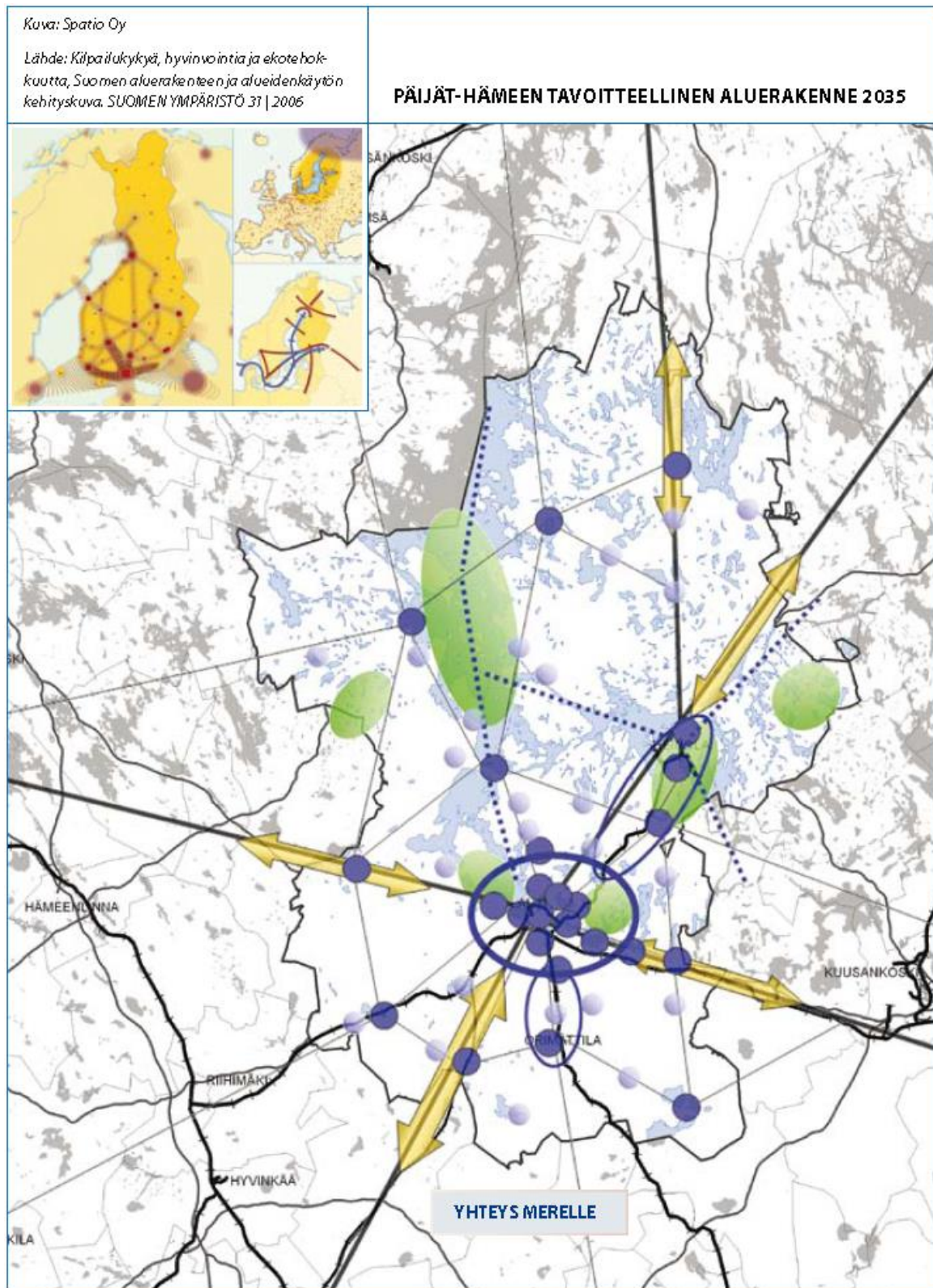
Päijät-Hämeen liitossa aluesuunnittelun ja tutkimuksen ryhmän vastuulla ovat olleet aluekehityslain 17 §:n tehtävistä lisäksi seuraavat:

- 4) vastaa alueellisen pitkän ja keskipitkän aikavälin **koulutustarpeiden ennakoinnin** yhteensovittamisesta ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelusta osana koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnittelua;
- 6) vastaa maakunnan **liikennejärjestelmäsuunnitelman** suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa muualla kuin Helsingin seudulla;
- 7) vastaa alueellisten **laaja-alaisten luonnonvarojen** ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa;
- 11) ... **arvioi ja seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä** ... tästä tehtävästä on ollut yhdistettyinä maakuntakaavan seurantaan liittyen ryhmälle kuuluva tehtävä.

MAAKUNTASUUNNITELMA

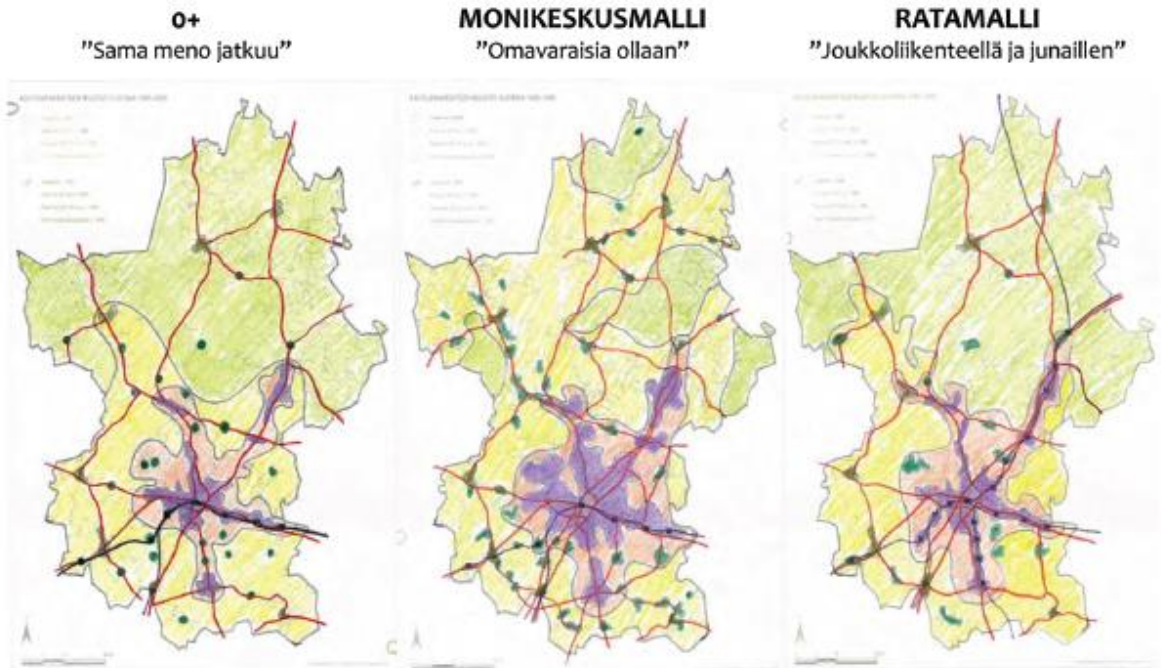
Maakuntasuunnitelmaa ei ole tarkasti määritelty laissa, mutta maakuntakaavan laatiminen edellyttää kuitenkin aluerakenteen ja liikennejärjestelmän pitkän tähtäimen tavoitteiden asettamista. Nykyisin maakunnissa on siirrytty aluekehityspainotteisten maakuntastrategioiden laadintaan, jolloin em. linjat ovat jääneet tekemättä.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelmista vuonna 2009 hyväksytty maakuntasuunnitelma *Päijät-Häme 2035* sisälsi tavoitteita aluerakenteelle: väestömäärä, keskusverkko, yhteydet (liikennejärjestelmä, liikenneverkko ja tietoliikenneyhteydet) virkistyksen ja vapaa-ajan suuralueet sekä, kehityskäytävät.

Pohjakartta © Maanmittauslaitos julkaisulupanumero 283/MML/10, päiväys 5.3.2010

Maakuntakaavaan varten tehtiin ns. aluerakennetarkastelut, joissa peilattiin kolmen kehityskuvan vaikutukset maakunnan aluerakenteeseen ja liikenneverkkoon.

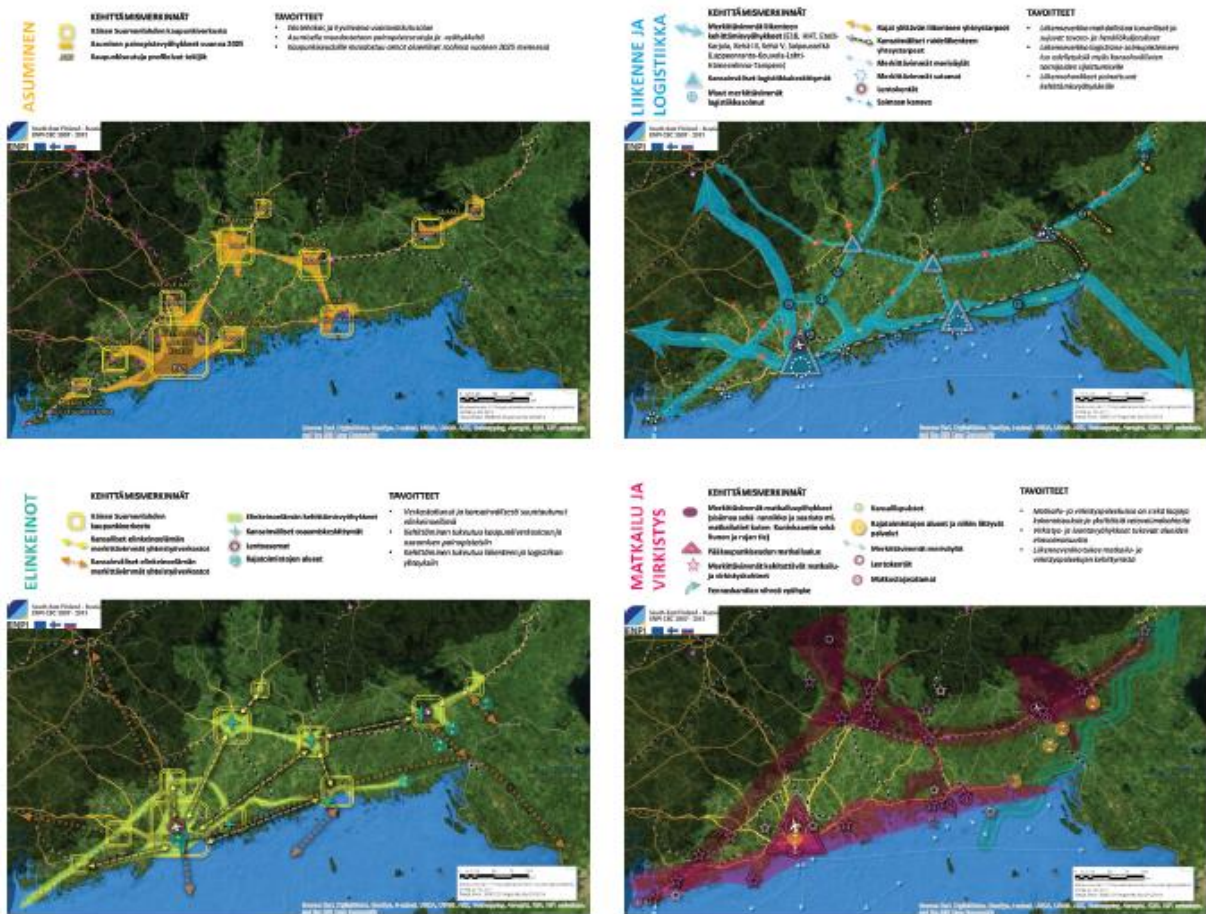
O+	MONIKESKUSMALLI	RATAMALLI
<ul style="list-style-type: none"> - Asukkaita 218 000 - Maakunnassa tehdään vain välttämättömät, pakolliset toimet kh-päästöjen rajoittamiseksi - Taantuman jälkeen talouden kehitys verkkaista - pääkaupunkiseutu on vetovoimainen - Pietarilla ei ole merkittävää vaikutusta - muuttotase kasvaa nykyiseen verrattuna - maakunnasta pendelöidään ulospäin nykyistä enemmän (pääkaupunkiseutu) - työttömyysaste on nykyisellään, koska ikääntyminen ja väestön kasvu lisäävät palveluiden kysyntää - satsaukset liikenneverkon ylläpitoon, eli uusia väylähankkeita 	<ul style="list-style-type: none"> - Asukkaita 225 000 - energian- ja ruuantuotannon omavaraisuus korkea - teknologian huima kehitys mahdollistaa päästötavoitteiden saavuttamisen, vaikka esim. autoilua ei ole onnistuttu vähentämään. - tietoliikennetyösiin satsattu paljon; laajakaista/nopeat verkkoyhteydet toteutuneet hyvin - talouskehitys on vaihtelevaa - muuttovoitto Päijät-Hämeeseen kasvaa (toiseksi suurin) - pendelöinti vähäisempää, työpaikkaomavaraisuus suurin - työttömyysaste heittelee talouskehityksen tahtiin - pääkaupunkiseutu kasvaa sisäänpäin, eli vuoda ympäröiviin keskuksiin, P-H:ssä yhteistyö suuntautuu itä-länsiaksellilla - Pietarin vaikutus kohdentuu teollisuuden vientiin, loma-asumiseen ja matkailuun - satsaukset tiieverkkoon ja sen ylläpitoon 	<ul style="list-style-type: none"> - Asukkaita 232 000 - tiukat kh-päästöjen sitovat tavoitteet, valtiovalian toimet (polttoaineen hinta korkea, verotus, ydinvoiman lisärakentaminen...) - talouskehitys on voimakasta - muuttovoitto Päijät-Hämeeseen kasvaa voimakkaasti maassamuuton ja nettosiirtolaisuuden seurauksena - pääkaupunkiseudun kasvu ohjautuu pääratalinjojen suunnissa molempiin suuntiin, tiivis yhteistyö - pendelöintiä tapahtuu molempiin suuntiin, nettopendelöinti ei kasva - työttömyysaste on pienempi kuin nykyisin ja pienin näistä vaihtoehdoista - Pietarin vaikutus monipuolinen vuorovaikutusten - raideliikenteen renessanssi

Vaihtoehdot kehityskuvat ovat tyypillisesti osa maakuntasuunnitelmaa, joiden pohjalta laaditaan maakunnalle visio ja edelleen maakunnan pitkän tähtäimen (20-30 vuotta) kehittämisstrategia. Maakuntakaavassa puolestaan voidaan maakunnan kehittämisstrategia konkretisoida kaavakartan ja kaavamääräysten avulla alueiden käytön kehittämisperiaatteiksi ja aluevarauksiksi.

Vaihtoehtoisin kehityskuviin laadittujen aluerakennevaihtoehtojen vaikutuksia arvioitiin paikkatietopohjaisella menetelmällä, jolloin saatiin näkemyksiä kaavatyötä varten mm. liikenteen päätöistä, väestöstä, asumisväljyydestä, työpaikoista sekä asumis- ja liikkumiskustannuksista jne. Tarkasteluja tehtiin monella aluetasolla: kuntataso, aluetyyppitaso ja kuntakohtaiset lähivaikutusalueet.

Maakunnan liitot ovat tehneet pitkään yhteistyötä mm. Etelä-Suomen aluerakenteen määrittämisessä. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (2009) veloitetaan liitot selvittämään yhteistyössä ne alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja muuhun alueidenkäyttöön liittyvät toimenpiteet, joilla edistetään ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden muodostamista ja niiden kehittämisedellytyksiä. Päijät-

Hämeen 2009 hyväksytyn maakuntasuunnitelman kehityskäytävät ovat perua tästä yhteistyöstä. Viimeisin yhteistyöhanke oli Etelä-Karjalan, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Uudenmaan ENPI-hanke.

Kuva 6. Eteläisen Suomenlahden aluerakenne (RDSP-projektin karttojen ja analyysien koostaminen 2014)

Tässä hankkeessa koottiin liittojen aluerakenteen ja aluesuunnittelun kehittämistavoitteet ja -haasteet vuoteen 2025 ja muodostettiin niiden pohjalta kartat yhteisistä alueellisen kehittämisen linjauksista ja kohteista teemoittain (asuminen, liikenne ja logistiikka, elinkeinot sekä matkailu ja virkistys)

Viimeksi tehdyt Eteläisen Suomenlahden aluerakenne ENPI-hanke (RDSP) ja Etelä-Suomen liittouman rakennekuva ideoinnin ja keskustelun pohjaksi ovat virkamiesvalmistelun tuloksia, mutta kuvastavat hyvin Etelä-Suomen aluerakenteessa tärkeiksi nostettuja liikenneväylien, asumisen ja elinkeinoelämän kehittämisen kohteita.

Aluesuunnittelun ja tutkimuksen erityisasiantuntija on vastannut ylimaakunnallisista kasvuyöhykkeistä. Liitto on mukana Suomen etelärannikon kattavassa Pohjoinen kasvuyöhyke -hankkeessa ja Pirkanmaalta Päijät-Hämeen kautta Kymenlaaksoon ulottuvassa Salpausselän palveluyöhyke -hankkeessa.

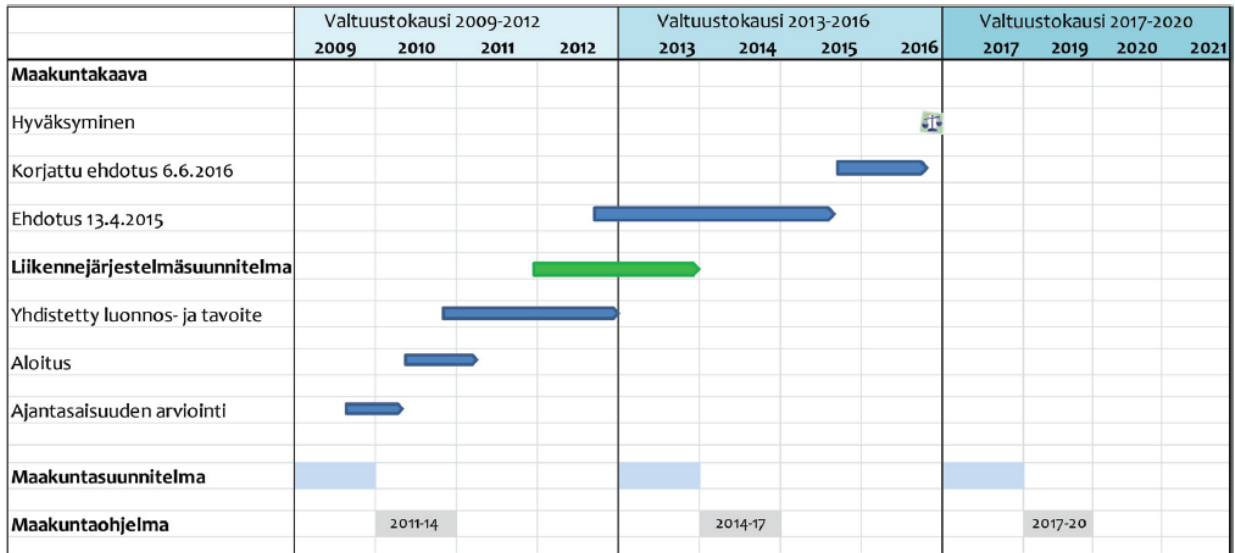
MAAKUNTAKAAVA

Maakuntakaavan osalta liiton tulee huolehtia tarpeellisesta maakuntakaavan laatimisesta, kaavan pitämisestä ajan tasalla ja sen kehittämisestä (MRL § 27).

Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Aluevarauksia osoitetaan vain siltä osin ja sillä tark-

kuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Maakuntakaavan on perustuttava riittäviin selvityksiin. Päijät-Hämeen liiton henkilöresursseilla ei ole mahdollista itse laatia kaikkia selvityksiä, vaan suurin osa selvityksistä on teetetty kilpailutusten perusteella ulkopuolisilla konsulteilla. Tiukat henkilö- ja raharesurssit ovat johtaneet osaltaan siihen, että kaavaprosessia on jouduttu venyttämään. Maakuntakaavan laatiminen on monen vuoden prosessi, jonka kulku ja sisältövaatimukset on määritelty maankäyttö ja rakennuslaissa.

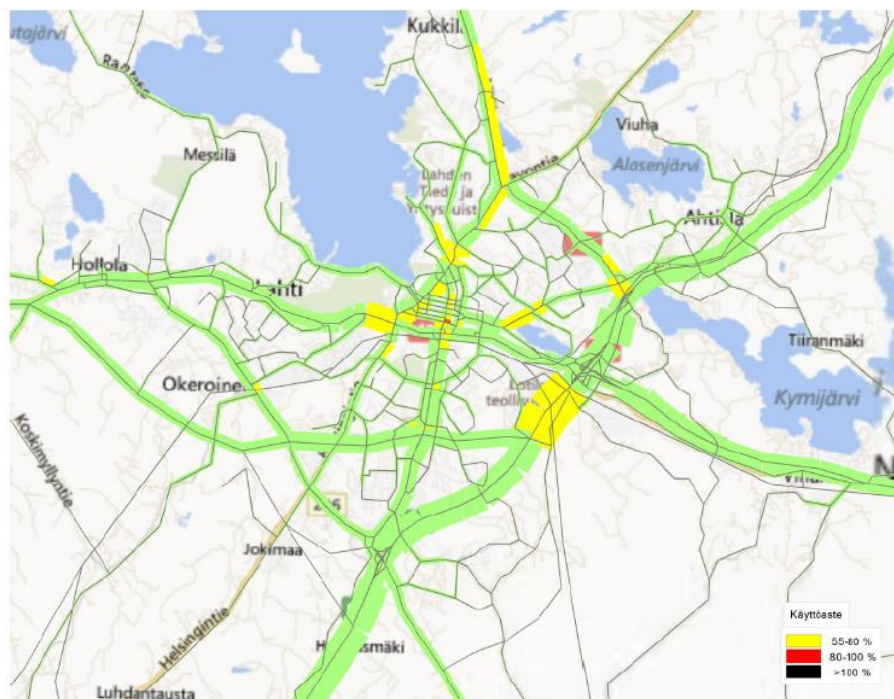

Kuva33. Päijät-Hämeen maakuntakaavatyön prosessi

Kaavaprosessia on vetänyt aluesuunnittelupäällikkö. Varsinainen kaavasunnittelu on jaettu aluesuunnittelupäällikön, erityisasiantuntijan ja maakunta-arkkitehdin kesken. Suunnitteluavustaja on sovitannut kaavakartalla edellä mainittujen aluevaraukset sekä merkinnät ja määräykset, kaavaselostuksen ja sen liiteosan sisällöt yhteen. Tutkimuspäällikön laatimat väestön ja työpaikkojen ennusteet, tutkimussihteerin tilastoaineistot ja geoinformatiikan erityisasiantuntija paikkatietoanalyysit ovat olleet pohjatietoja kaavatyötä varten.

Maakuntakaavan 2014 laatimisen yhteydessä nostettiin erityisesti esiin maankäytön, asumisen, liikenteen, palveluiden ja elinkeinojen yhteensovittaminen eli ns. MALPE-ajattelu. Alatyöryhmän tehtäväalaan kuuluva liikennejärjestelmäsuunnitelman laatiminen ja maakuntakaava prosessi olivat yhtä aikaa vireillä. Maakuntasuunnitelmatasoisten tavoitteiden puuttuminen vuoden 2012 maakuntastrategiasta johti mm. siihen, että liikenneverkon palvelutasotavoitteet laadittiin liikennejärjestelmätyön aluksi sen sijaan, että niistä olisi voitu saada linjaukset maakuntasuunnitelman yhteydessä.

Liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimisen alahankkeena olivat tarkastelut ns. liikennemallin avulla. Päijät-Hämeen liitto pitää yhdessä Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa yllä liikennemallia konsulttitoimemeksiantona Strafica Oy:llä. Liikennemallin avulla voidaan arvioida asumisen, työpaikkojen, päivittäistavarakaupan ja muun kaupan sijoittumisen vaikutuksia liikenneverkkoon. Kaavaprosessin luonnosvaiheessa testattiin liikennemallin avulla liiton ja kuntien esittämiä sijoittumisratkaisuja. Liikennejärjestelmäsuunnitelman toteutumisen edistymistä varten on perustettu liikennejärjestelmätyöryhmä, jossa ovat edustettuina liikennevirasto, Uudenmaan ELY-keskus, Päijät-Hämeen liitto ja kunnat. Konsultti on hoitanut tilan ja kehityksen sekä hankkeiden edistymisen seuranta ja työryhmän sihteerin tehtävät.

Tieverkon käyttöaste
iltahuippu 2035värit osoittavat
ruuhkautuvia
paikkojaKeltaisella kuvatuilla jaksoilla
liikenne jonoutuu ajoittain ja
ajaminen on osittain jonossaPunaisilla jaksoilla liikenne
on jonoutunut ja
ajonopeudet alentuneet.
Jono seisastelee ajoittain.Mustalla värjätetyt jaksot ovat
täysin jonoutuneet, liikenne
seisoo pitkiäkin aikoja

Kuva 52. Tieverkon käyttöaste

Taulukko 19. Liikennemallin ennustamat matkamäärät ja kulkutapaosuudet.

vrk	matkamäärät vuorokaudessa		kulkutapaosuus	
	nyky	2035	nyky	2035
kevyt liikenne	200 071	248 975	35,40 %	35,80 %
joukkoliikenne	30 419	38 008	5,40 %	5,50 %
ajoneuvot	334 724	408 762	59,20 %	58,80 %
yht	565 214	695 745	100 %	100 %

Maakuntakaavan laatiminen pohjautuu paikkatietoaineistoihin. Päijät-Hämeen liitolla on oma paikkatietovaranto, johon liittyviä tietoja saadaan mm. SYKE:n YKR-aineistoista ja Liiteri-tietopalvelusta sekä omista selvityshankkeista. Tilan ja kehityksen seuranta edellyttää pitempien aikasarjojen tietojen ylläpitämistä ja tietojen analysointia.

Maakuntakaavoitukseen kytketään Päijät-Hämeen liitossa maakuntakaavan toteuttamisen edistäminen ja seuranta. Toteuttamisen edistäminen on käytännössä kuntakaavoitukseen vaikuttamista lausunnoilla ja viranomaisneuvotteluissa. Myös tieverkon kehittämiselvitykset, yleissuunnitelmat ja tie-suunnitelmat käyvät liitossa lausunnoilla ja liitto on ollut edustettuna erilaisissa teiden suunnittelun ryhmissä. Lausuntoja liitto antaa myös ympäristövaikutusten arviointiin sekä sähkö-, kaasu-, ja vesihuoltoverkostoihin liittyen. Lisäksi on joukko lainsäädäntöön ja muihin yksittäisiin asioihin liittyviä lausunto- ja kommentointipyyntöjä.

Seuranta on tehty sillä periaatteella, että maakuntavaltuusto saa tiedokseen valtuustokauden päätteeksi raportin tilan ja kehityksen sekä maakuntakaavan toteutumisen seurannasta. Ajatuksena on ollut, että maakuntavaltuusto voisi jättää viestin seuraavalle valtuustolle seurannan perusteella esille nousevista asioista. Vuonna 2008 maakuntavaltuusto esitti "Ympäristövastuullisen yhdyskunnan" poliittisena tahtonaan, minkä seurauksena liitossa käynnistettiin seuraavalla valtuustokaudella ilmasto- ja energiaohjelman laatiminen. Parhaillaan on käynnissä uuden seurantaraportin laadinta. Raportoinnissa

on luovuttu paperisten painotuotteiden laadinnasta. Seurantaan ollaan rakentamassa liiton kotisivuille niin, että erityisesti tilan ja kehityksen seurantaan voitaisiin päivittää useammin. Maakuntakaavan toteutumisen seurantaan on kytketty tarkastelu aluekehittämisen hankkeista, jotka edistävät maakuntakaavan toteutumista.

Yhteys Elinvoima-alatyöryhmään

Päijät-Hämeen liitossa aluesuunnittelu ja tutkimus on yksi kolmesta toimiston ryhmästä hallinnon ja aluekehityksen ohella. Ryhmän tehtävät määräytyvät nykyisessä lainsäädännössä etupäässä maankäyttö- ja rakennuslain sekä -asetuksen (MRL ja MRA) kautta, mutta osa tehtävistä tulee lain alueiden kehittämisestä ja rakennusrahastojen hallinnoinnista kautta.

Päijät-Hämeen liiton aluekehittämisen ryhmässä on vastuu maakunnan suunnittelusta maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman laatimisen osalta. Maakuntaohjelma näkyy Elinvoima-alatyöryhmän tehtävälässä, mutta maakuntasuunnitelma ei näy.

Maakunnan tilan ja kehityksen seuranta sekä työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointi ovat Elinvoima-alatyöryhmän tehtävälään listattuja tehtäviä, joista vastaa tutkimuspäällikkö. Hän kuuluu liiton organisaatiossa aluesuunnittelun ja tutkimuksen ryhmään.

Elinvoimaryhmän tehtävälään on kulttuurin edistäminen ja sitä koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja – ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista. Liiton aluesuunnittelun ja tutkimuksen ryhmässä on maakunta-arkkitehti, jonka tehtävänkuvaan kuuluvat kulttuuriympäristön ja maisema-asiat aluesuunnittelussa.

Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Maakuntaohjelmaan onkin otettu mukaan liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden edistäminen ja tavoitteellinen aluerakenne. Yksi selkeä esimerkki maakuntakaavan toteuttamisen edistämisestä on rahoituksen kohdentaminen Orimattilan Hennan aluetta tukeville hankkeille.

Lisätietoja:

Aluesuunnittelupäällikkö Riitta Väänänen 040 5317 628, riitta.vaananen@paijat-hame.fi

www.paijat-hame.fi